

Jaz te imenujem mati,
ker imaš solzo za mojo žalost
in smeh za moje veselje.

Jaz te imenujem mati,
ker si moj dom
in ker mi daješ tolažbo ob hudih urah.

Jaz te imenujem mati,
ker imaš kruh za mojo lakoto
in posteljo za mojo bolezen.

Jaz te imenujem mati. —
Kako naj tebe imenujem, domovina?

PUŠČAVA PRIHAJA

Pavle Zidar

Moj sin je že spal večnostni sen. Poklonila sem se mu. Glasovi orgel v meni in nekaj Bachovega genija so mu prepevali žalno koračnico.

Čez nekaj ur so prišli pogrebnički s trugico 0,85 m, belo, lepo trugico, z angelčki na pokrovu. Z angelčki, kakršen je že najbrž sam. Dala sem jim cento milla lire. Zakaj človeka sem končno zelo ljubila. Pogrebnički so z mano vred zajokali.

Dišali so po močnem siru, zato zdaj ne vem, ali so dišali po formaliziranih mrličih ali po resničnem, pravem parmezanu.

Rekli so: Jutri ob sedmih zvečer, gospa. Pokopali ga bomo v sveti zemlji, plemiča, čeprav ni krščen.

Z Ambro sva zajokali.

Jutri, gospa.

Trugico so dali v velik, črn kovček in odšli. Odhajali so kakor gospodje iz Mafia di Sicilia. Lepo in dostojno, brez panike. Prav nihče ni bil videti smrdljiv pogrebnik. Prej violinisti iz Scale. Le sir jih je izdajal.

D drugega dne smo človeka končno položili k zaslužnemu počitku. Jokala sem. Carli je bil pretresen, ko je gledal luknjico, v katero je zginjala trugica z ubogim človekom. Gledal je sloje zemlje, iz katerih so štrlele koreninice, črvi, polži, mravlje in muhe. Nobene renesanse in baroka ni bilo razbrati iz slojev; nasprotno, bilo je nekaj možnosti za renesanso trupla.

Župnik je blagoslovil jamico. Izrekel mi je sožalje, ampak nekam v tla. Le Ambri je pogledal globoko v duha, kakor da je v nji špijonska radijska postaja.

Bili smo pretreseni nad obredom. Nad zemljo, ki vse prebavi, vse prenese, vse obnovi, vse potem vrne v obliki, ki je stokrat lepša.

Zemlja je pravzaprav bolnišnica, ki zaceli vse rane, ozdravi vse bolezni. To je kirurg in hkrati Bog.

O zemlja! Vrni človeka, ki bo lepši, stokrat srečnejši, kot je.

To sem rekla ali mislila: Ne vem več. Saj je eno in isto: reči ali misliti.

Carli je dal pogrebnikom še petdeset tisoč lir za ureditev gomilice.

Kdo spi? Kaj naj napišemo? so vprašali fantje.

Carli je pogledal mene, rekla sem:

ZDJES SPITJ HOROŠIJ ČELOVEK

Si, so rekli. Un buono uomo.

Si.

Grazie, so rekli pogrebniki, ki niso več tako dišali po siru. Ali pa se je doma meni samo zdelo, da diše, ker smo prišli tja, kjer se vse siri: človek in nečlovek.

Odpeljali smo se nazaj v palačo. Ambra je pripravila prigrizek. Jedli smo ogrsko salamo in pili romunski šampanjec. To je edini primerni prigrizek za uro žalosti.

Po jedi sva se z Carlijem zaprla v dvorano z najinim baldahinom. Tam mi je Carlo dal vedeti, da je dottore Gotti prijavil človekovo smrt kot uboj iz koristoljubja in pomanjkanja človečnosti.

Človeka si ohlajala do smrti, je rekel Carli.

Da, sem rekla, kot sem ga s temperaturo oživiljala, takó sem ga z njo ohladila. To ni uboj, nobena smrt, ampak preprosto sem ga vrnila v prazgodovino snovi, ki čaka na temperaturo krvi.

Tega ne boš nikoli dopovedala italijanskim karabinjerjem.

Rekla sem: V Italiji je vse drugače, vidim.

Ni drugače, samo tako je. Nemogoče je dopovedati brigadirju, da si vrnila človeka tja, od koder je prišel, če si ga okopala v mrzli vodi ali se sprehajala z njim, da je zmrznil. To je zanj umor.

Čigav, sveta nebesa, pa je ne moj!
Moj tudi ne, cara.
Zajokala sem.
Ne joči!
Kaj pa naj?
Sleci se raje, preden odideš za zmerom. Vedo, kje si. Moraš stran. Kompromitiraš mi palačo, družino...
Zadnjikrat sva šla s Carlijem na posteljo Cezarja Borgie.
In zdaj? sem rekla.
Zdaj se ne bova več shajala, je rekel Carli in končal delo.
Kaj pa če bi človek živel? sem vprašala.
Laže bi bilo. Dala bi ga na jug med kraljevsko rodbino, plačala in vse bi bilo prav in dobro.
Carli?
Ja.
Obljubi mi, da me ne boš pozabil.
Nikoli, draga!
Dal mi je milijon lir. Vzela sem dokumente, kovček in zginila v beneški noči, bogati v skrivališčih vseh vrst: pasjih, podganjih, človeških in ribjih. Samo tu se lahko riba in človek skrivata v neposredni bližini drug drugega.
Naslednjega dne sem naložila na poštno knjižico milijon in pol lir, se sprehodila po trgu sv. Marka in srečala kup prijaznih prijateljic vseh narodnosti. Povabile so me v Caffè della Stella Galla, raztolmačile pravila igre in cenik. Vključile so me v proizvodnjo in še istega večera sem doživljala pravo pomlad svojega mesa. Pomlajala sta me starejša Nemca v svojem mercedesu v prikolici-spalniku. Tja do jutra sta se vrtila na meni. Nista se mogla načuditi, kako ženska vse to zmore. Njuni, sta pripovedovala, imata smisel samo še za Knödel mit Suppe und reihen Luft.
Doch meinem alten ist nur für Illusion.
Navsezadnje sva srečna, sta rekla, ko sta, vsa tresoča se, izplačevala vsak svojih sto mark.
Srečala sva sebe v vas, srečala sva končno tiste sanje, ki se uresničijo tik pred smrtjo. Zdaj bova umrla. Stara sva, zamaščena. Vse Nemce stolče kap. Smehljala sem se jima.
Profesor Saller me je gledal in rekel: Cipe ste interesantne, zdaj vas šele spregledujem, spoznavam, da ste ženske, nekatere seveda, sposobne pod magijo naše pohotnosti postati objekt tistih kvalit, ki ustrezajo naši spolni stiski. Ve pravzaprav niste ve, ampak ste mi. In mi pravzaprav nimamo odnosov z vami, ampak s sabo.
To je rekel profesor Saller in me gledal, gledal, potem pa se je zadr! Geld zurück!
Zunaj so karabinjerji, sem rekla. In res je, sem rekla, kar ste bili pravkar povedali. Ampak vtikali ste ga vseskozi v mojo luknjo, se vam ne zdi.
Ne zdi se mi, punčka!

Veste kaj, gospod Saller, kaj bo pa vaša vest rekla, če mi boste vzeli nazaj denar. Vest je glas, ki zgrize železo v človeku.

Umaknil se je. Sedel nazaj na stolček in hrčal.

Moj dragi gospod profesor, ga je miril oni drugi.

Dobro, se je vdal Saller, naj vam bo, ampak to je prevara in zloraba ter se po zveznih zakonih Bundesrepublike kaznuje. A naj vam bo.

Če je kdo koga, potem ste vi naju, gospodična. A naj vam bo. Nemce zmeraj kdo.

Skočila sem iz prikolice-spalnika. Tudi brigadirju v bližini sem že hotela zavpiti. A sem raje zajela sveži zrak, kolikor sem ga mogla. Vdih mi je pognal kri, kri pamet, pamet noge in odšla sem v brlog na Via Santa Genovefa 11. Spala sem do ene popoldne in vse tiste strašne madeže mačka, ki onečaščajo obraz, pomirila s premišljevanjem o bolj moralnem življenju, ki ga pa ni. Tudi, če ga še tako hočeš, ga ni.

Dve, tri ure sem preganjala z mislimi mačka. Obljubljala sem si, da se vrnem domov, v šolo, v poklic, v okolje z mnogimi zdravimi obrazy, ki v bistvu pokrivajo spolnega, prav tega, ki ga zdaj tako intenzivno živim.

Lagala sem si kakor kakšna gospa pri spovedi: Čisto druga bom, drugačna od sebe, zmeraj bom drugačna, nisem pa vedela in še danes ne vem, kakšna naj bi bila, razen taka, kot sem; če pa je človek pri sveti spovedi sam s sabo obljubil, da se bo korigiral, mora spremeniti tir vsaj za uro ali dve, sicer ga požre lastni hudič.

Ljubiti, goreti... Veliko in mnogo... To ni ne grdo ne lepo. Je pa smešno in dolgočasno... Moškemu vstane ud in išče... Koliko tega sem doživela! Kako smešen je moški, ko ljubi! Prav nič ni inteligenten. To je raven, na kateri je popoln tepec in blebetač. Ko je vsega konec, moški zapre hlače in gre. Boste rekli: Ni res, moj leži zraven mene vso noč in poje pesmi. Kljub temu, in čeprav jih trobenta, pesmi, on je v mislih naredil prav to: zapel hlače in odšel. Vsaka ženska to ve ali pa sluti. Je pa tako samovšečna, da raje goji iluzijo kot resnico.

Moški je lahko s telesom zraven vašega telesa, ni pa z duhom. Mora pobegniti od te enkratnosti, ki je smrt. Mora!

Ženska pa po sledi za njim, tja, kjer je v mislih.

Kaj premišljaš, dragi? In pove. Morda tudi ne. In potem naredimo atentat na misli, na hoby, ki ogroža žensko. Brž si polastimo še njegovih misli in jih požensčimo. Zdaj pa premišluj! mu rečemo. Premišluj mene in nikogar drugega. Moški pa premišluje in ne ve, da je v ženski, in misli, da ni.

Ne, drage tovarišice, bodite prepričane, da on zapre hlače in gre. Res je pa, da ne daleč. Do svojega ubogega hobyja: ali piše glasbo, knjigo, se boksa, igra nogomet, uči otroke, orje, seje, žanje; tam ga bomo našle, tega ubogega bimbeljna; tam bo kot maček buljil v tri dni in sovražil spolno zasičenost. Ko pa se bo vrnil, bo spet blebetal, čeval, kazal tisti udek in grozil celemu kozmosu, da ga bo... Po nekaj trenutkih pa si bo spet zapel hlače in odšel, revež ubogi, k hobyju.

Táko je to naše življenje. V bistvu veliko sranje.

Ko umiramo, najbrž le vidimo prisodobno, ki nas bo použila. To mi je zadnja tolažba.

Tako. Zdaj sem spet odpočila dušo: obraz mi je dekliški, brez mačkastih senc. Odhajam. Že sinoči nas je zajela prijetna novica, da se obeta delo za ves teden.

Città Venezia je vznemirilo do zadnjega človeka: prihajala je zavezniška Forrestal, letalonosilka s 5000 yankeji. Plula je že v Trst, zadnje svobodno oporišče v črevesju srednje Evrope — te zaplankane palanke.

Okoli pol pete se bomo s taksiji odpeljale naproti.

Oh...

Prazna sem, brez besed. Kakšenkrat se ti upre govoriti. Zdi se ti, da plačuješ s ponarejenim denarjem, ko govoriš, govoriš, govoriš.

Zunaj je spet sijalo to Sole mio. Z neba, kulise za Trubadurja. Ta italijanski nebes je zmeraj malce zarjavel.

Odšla sem prek trga San Giovanni v Caffè della Rose, kjer smo se že zbirale. Več kot petdeset nas je bilo. Drugje jih je bilo spet petdeset in drugje spet petdeset.

Vseh se nas je lotevala vročica pred odhodom. Pile smo kavo in lahne alkoholne pijače: bitre in tako dalje.

Andiamo, Barbara, mi je zaklicala prijateljica, nostri amici Americani imajo strašne.

Zasmejale smo se.

Toda me imamo usta, ki požro in zdrobe diamante, je zakričala Silvija.

Si, si...

Ohohohohooooo...

Silvija: Fiki-fiki per sapon so vpili petinštiridesetega! Še zdaj imam v ušesih ta njihov klic. Moja mama je šla v sobo, si s prsti zamašila ušesa in zrla v kip Matere božje.

Pa je kaj pomagalo?

Je. Zvečer nam je prinesla čokolado.

Hahahahahah hohohoooo...

Vpili so tudi: Fiki-fiki per ciocolada. Otroci pa smo jih dražili izza vogalov: Fiki-fiki per avion, per caval, per...

Kaj bomo pa zdaj rekle?

Rekle bomo: Fiki-fiki per lire e per dolar, in hovdujudu. O. K.

Ne več per sapon.

No, mai più.

Hohohohoo...

Vi ste sinovi tistih slavnih očetov, jim bomo rekle, brez katerih bi bilo našim materam grenko v posteljah. Imeli so čokolado in milo.

Saj ne razumejo ti yankeji socialnih prizadetosti, Maria! Ne mešaj politike v posel! To vse pokvari. Politika je samo za zdrahe. Če nas je kaj vrglo iz raja, nas ni nag moški, ampak veselje do politike. To je ciparija brez udov, oprost. Zato pusti to, te prosim.

Ampak jaz mu bom rekla, pa konec; jaz sem kljub vsemu razredno zavedna; zmeraj volim komuniste.

Voli, Maria! Voli jih. Samo ne skvari posla. Sebi namreč.

Oni so svobodni, care.

Si.

Oni so šli na luno in dol so prišli.

Si.

Dobri so.

So.

Buoni uomini. Nikoli še niso bili lačni ali pa žejni.

Mi pa.

In še bomo.

Voli komuniste!

Zakaj?

Ne boš lačna, ne boš žejna.

Pha, draga moja, ne bom se valjala zastonj pod njimi. Plačajo naj! Denar vlada svetu, veš to ti?

Vem. Ti si pa fašistka.

Noo, no, drage, nazadnje se bomo še zrevolucionirale in zavzele Benetke. Ne v politiko, deklice! Tereza, ti si zmeraj preveč ognjevitro rdeča. Ali si tudi pri delu taka?

Tudi. Jaz spreobračam stranko. Politično. Z vsako govorim o komunizmu.

In kaj pravijo stranke?

Velike buržujske svinje mi plačajo in pravijo, da imam prav. Da bi jih bilo treba vse take, kot je on, natakniti na kole.

Ohhoohhhooohohoho...

In boš tudi Amerikance spreobračala?

Tudi. Svojega bom zagotovo pridobila za KP, videla boš.

Bedasto, punce!

Caffè prego!

Pagare, prego!

Si.

No.

Un bitter e soda... Si, Centocinquanta...

Cigarette Diana.

Nehajmo to.

Čas je.

Moraš storiti tudi kaj za prihodnost človeštva, je rekla Tereza, čeprav si samo fiki-fiki per sapon.

Vsak zase ve, kaj bo storil za prihodnost.

Čudna si.

Začele smo stopati v avtomobile: jaz, komunistka Tereza in Darja smo bile skupaj v fiat 1500. Kolona se je v trenutku premaknila in stekla skozi

mesto in nato k morju. Voda pod nami se je bleščala, kakor da je prepolna bliskavic.

Nataknile smo očala.

Šofer je molčal in opravljajal svoje delo.

Zakadile smo in se zamaknile v pričakovanje. Jaz sem si predstavljala Trst. Sicer so ga same hiše kot Venezije, je pa le bolj simpatično mesto. V Trstu imaš občutek, da si doma.

Kaj premišljuješ? je vprašala komunistka Tereza.

O Trstu.

Aha.

Kamen je kamen, je rekla Darja. Mesto je kamnit zmaj, care.

Pojdi na vas!

Kdo me bo tam jedel?

Nihče, kaj se pa poj pritužuješ?

Vasi so pa res zagamane, je rekla Tereza. Jaz sem z vasi. Iz Pulfera. Veš, kje je to? Tam, kjer ni bilo več bolj spoštljivih imen za naselja.

Naj bo pa Pulfero! so rekli bogovi.

Hotela sem biti vaška maestra. Ampak morala bi biti sveta. Jaz pa za svetost nimam volje niti narave in so rekli: Ven iz Pulfera!

Zagamano je to! Čista nesnaga je takale vas. Vse bi se rado v takile vasici gonilo kakor os v kolesu. Pa vzdržujejo mit svetosti in se drgnejo v kakšni temi s predmetom. Dio mio, vas!

Včasih za božič, je pripovedovala Tereza iz udobne lege, včasih za veliko noč se vrnem domov. Rodni kraj je rodni kraj. Obiščeš grob, spet srečaš stvari, ki so ti bile drage s svojo obliko. Vedve ne vesta, kakšen direndaj je to, ko se vrnem. Vse me zasleduje s svojo dvoličnostjo: ženske s svojo svetostjo, ki jim jo je izdelalo župnišče, zadaj zadnjica, ki jim gori kot moja; moški pa se plazijo za mano kakor po psičjem seču: vsi bi me radi. In če srečaš takegale dvoličnega na samem, ti takoj ponudi tisoč lir.

Grazie! Saj so reveži, a naj si pomagajo drugače.

Učiteljica si hotela biti?

Si, maestra. Rada imam otroke. Ampak za učiteljico moraš biti rojen. Vse, ki poučujejo, postajajo frigidne ali mazohistke. Njihova narava, bi rekla, jim odbira poklic.

Kako? Z Darjo je nisva razumeli.

Preprosto, care, zelo preprosto: zakaj smo pa me to, kar smo? Če ne bi bila to, kar sem, kajne, bi bila pa maestro. V nas je to, rekla bi: refleksi odločajo. Počasnost za učiteljice, hitrost... saj veste!

Si, si, sva rekli.

In tako smo med pomenki o vsem tem na tem svetu prišli v città di Trieste. Na Via Carducci, znamenito prometno žilo, in od tam na pomol, kjer je že stala naša draga Forrestal, draga daljna sestra.

Godba je igrala Verdija v koračnicah, Donizettija in druge viže. Ljudstvo se je zgrinjalo od vseh strani. Hkrati z ljudstvom tudi že mrak.

Forrestal, naša draga sestra, je žarela v milijon žarnicah. Bratje z nje pa so nam že mahali v pozdrav. Videli so nas ti tiči, čeprav je bil mrak in so bili zaslepljeni s svetlobo.

Joj! Koliko nas je bilo, sester! Največ jih je bilo iz Jugoslavije: dva do tri tisoč.

Mahale smo. Začele smo skoraj vse naenkrat.

Na ladji je potekal ceremonijal: kakor da mašujejo in ne. Videlo se ni nič določnega, razen belih častnikov in zatega admirala, ki je žarel kot razsvetljen stenski oltar. Debel in izbri signor mu je govoril na dolgo in na široko, najbrž o ljubezni ljudstva, ki sovraži drago Forrestal.

Sledili so poljubi, objemi, godba je udarila tuš; zvoki zlata in srebra so se spet začeli pretakati po naših sluhovodih. Res: ko da smo v Alpah in poslušamo slapove voda.

Mornarji so nas iz pet tisoč grl zasuli s hura, vdrli z drage Forrestal v reki teles in nas v hipu našli.

Kakor nekoč, je rekla Tereza.

Fiki-fiki per sapon.

Hallo!

Kaj je?

Signorina bella, a?

Si, signorina bella, sem rekla. Je rekla tudi Darja in Tereza.

Pred nami so stali trije bratje s Forrestala, dva bela in en črn; kazali so bleščeče zobe, izbri, bleščav obraz, zbiksani za v mesto. V rokah so vrteli tranzistorje, fotokamere, fotoaparate. Vsi trije so bili tudi nekakšni kaplarji.

Hallo, so nas pozivali s smehom in z glasom, ki bi se rad vdal vsakemu našemu migljaju. V tem glasu je bilo njihovo spolno telo. Videle smo ga, kako lačno je, kako bi jedlo naše mednožje. O ti psi ti!

Hallo, smo rekle nazaj.

Come va, Anita? je rekel meni črni.

Smeh.

Tereza: Ni Anita, ti neumni yankee!

Kaj pa si, se je režal zametek črnega foxtrota.

Barbara.

Barbara! Wonderful. Bravo. Barbara! I, se je kazal od brade navzdol, kakor da je samo tisto on, I am Eddie Smith iz Alabame, my mother is Ann, father Joe. I have three sisters, ja. O. K.

Kaj pa je to? se je režala Tereza. Kaj pa je to? S celo družino gre nadte, pazi. Punca, ta se je zatreskal! Na oko! Ali ga vidiš? Glej ga! To je po ameriško.

Črnc se je svetil od nenadnega notranjega prebujenja. Ves je bil masten od te svetlobe. Čudno masten.

Bomo šle skup? je vprašala Darja.

Skoraj, veš, bi bilo za skup, je ugotavljala Tereza.

Jaz ne bi, sem rekla.

Če te zadavi? Veš, ti so iz Amerike, ne iz Sežane.

Zadavi?

Gledala sem Edija, ki je žvečil. Ni bil videti ravno davitelj, a vrag si ga vedi, kaj skriva pod tem videzom otroškosti. Bil je videti tako mamin. Čist, prvoobhajan šele. In prav taki so včasih satani.

Gremo! sem ga potegnila.

Čau! je zavpila Tereza. Auguri!

Čauuu!

Čauu!

Čau, je zabasiral belec, ki se nam ni predstavil.

Saj veš, sem rekla.

Veva, sta rekli nazaj.

Belca sta žvečila. Strašno se jima je mudilo. Gumico v ustih sta poganjala z zobmi ko kolo po Brooklynu.

Andiamo, bévere! me je povabil v bar.

Si, sem rekla.

Jaž slabo parlate italijano. You English? Ja?

Un pocco.

Ja?

Do you want anything to drink? Let's drink double, don't we? With ice, don't we? Do you want caffè?

Vse, sem rekla.

Vse, ja, kavo, dvojnega johnija. Saj piješ johnija, kaj? Moja suster trojnega, hahahaha. Trojnega in led. Led, led, led. Na, žveči, cara Barbara. Bi šla v USA? Tam, tam...

Primaknil se je bliže in zašepetal. Njegova usta so dobila izraz črnega kontrabasa. Zvok pa, ki je brnel v tej ustni šatulji, je izvedel pravi mojster jazza. Ni govoril, ampak pel: It's wonderful in our Contry There are montains, lakes and houses.

Pel je preprosto, kakor poje bosanski fant.

Hiše so visoke, cara Barbara. Hiše se dotikajo oblakov in sonca. Še višji so vrhovi v Aljaski. Veš, kje je to? Vidiš, ne veš. Ko jezera zasuje noč, vidiš zvezde na tleh. Pri nogah leže, pri nas.

P e s n i k ! sem ga spregledovala in poslušala.

Amerika! Oo..., je rekel boleče. Barbara in Amerika!

Prinesli so dvojnega johnija in kavo.

Žvečila sem, pila in poslušala, kako pesni ta ubogi fant iz ameriške Bosne.

It isn't like in this badly Europe which is all siffer!

Ti ne ugaja tukaj?

Ti ja, ne pa Italija. In ne Francija.

Gledal me je takó zagledano, da sem se čutila že v njem. Plala sem v njegovi krvi in divje govorila.

Barbara, kaj praviš? Bi šla z mano?

Kdaj?

Pišem ti, pošljem denar za avion. Drugi mesec. A, Barbara?

O. K.

O. K. je zaklical jokavo. Naglas, srečno, otroško kakor fantek.

Vsi v baru so se pošev in z razdalje zazrli v to sproščeno divjost, ki je lomila to črno dušo.

Za srečo, je rekel in spustil oba najina kozarca na tla.

Pagare! je zakričal. Tutto pagare!

Italijani so se pošev priglasili in se režali.

Ste veseli, vi, Italijani, ja? Tudi jaz sem. Kaj pijete? A, kaj?

Pristopil je k njihovim mizam.

What are you drinking? Postajal je srečno nasilen. Oči so mu govorile od sreče in notranje svetlobe.

Gospod bi rad plačal, pijte, sem jim rekla.

Italijani so se zresnili, nekako užaljeni so postali, njihov posmeh je zamiral, nenadoma so bili stari petsto let.

They don't like? me je vprašal.

Nočejo, sem rekla.

Tedaj so njegove oči izrekle črno kletev: črna beseda je klicala nanje črno. Bes ga je gnal ven, gnal. Ven iz bara. Hodil je hitro in govoril: Mumije, mumije! Pa to so plemiči iz zgodovine srednjega veka. Žalijo me, ker sem črn pes. Becuse I'm black, Barbara. Tudi ti me žališ. Ker si bela, Barbara.

Oh, my God! Zvil se je, kakor da bo bruhal. O, zakaj, zakaj... Si me naredil črnega psa. Ali veš ti, da črni niso ljudje? God! Why I'm black?

Gledal me je in spraševal: Why I'm black?

Zato, da si lep, sem mu odgovorila.

Zakaj sem črn?

Zato, da si me srečal, bel me ne bi.

Zakaj sem črn?

Ker te ljubim, ko si noč, ne ko si dan. Dan je zloben belec. Dan je eksploatator. Podnevi, Edi, se moramo šminkati, da smo ljudje! Tebi to ni nikoli treba, ker si noč. Samo noč nas resnično združuje.

Zakaj sem črn? je zavpil.

Bog te je posebno ljubil, Edi. Naredil te je najlepšega med najlepšimi. Črn si najbolj Bogu podoben. Bog ni bil bel.

Jesus, was a white man, Barbara.

Jezus je bil tudi črn, sem rekla.

Misliš? O, Barbara! Jaz toliko premišlujem o Jezusu. Samo to bi rad vedel, kdaj je bil črn.

Ko je umiral.

Da, takrat smo vsi črni in beli in rumeni hkrati. Da, takrat smo vsi v vseh barvah. Prav imaš, Barbara. Samo jaz sem zdaj črn, ko sem živ. Zakaj, Barbara, me je Bog tako ljubil, da sem črn.

Ne vem, Edi.

Zakaj sem črn? je zavpil.

Ljudje so se začeli ustavljati, prisluškovati. Začeli so riniti k nama.
Edi!

Zakaj sem črn, Barbara?

Mižal je. Stiskal veke, svetle solze so lile.

Edi!

Ljudje so že sklenili okoli naju obroč.

Why I'm black?

Zemlja pod nama je od tega nenehnega ponavljanja zadrhtela.

Ves svet te gleda, Edi, ko trpiš, ves svet je s tabo, Edi.

Samo gleda me, da, stori pa nič za svojega črnega brata. Zakaj sem črn, zakaj? je zavpil.

Ti boš odrešil svet, Edi! Odrešil boš belega tega podlega kajnovstva. Naučil ga boš ljubiti, da. Naučil ga boš resnične ljubezni in bratskega sosedstva.

Zakaj jaz? Jezus je bil bel.

Jezus je bil črn, sem rekla.

Gesù Cristo era negro, so rekli okoli stoječi Italijani.

Vidiš, sem rekla. Si slišal?

Zakaj sem črn? Pristopil je k staremu ribiču. Ni ga gledal. Mižal je in čakal na njegov odgovor.

Ker sem jaz bel, je odgovoril ribič.

Zakaj sem črn?

Zaradi mene, gospod.

Edi jo je pogledal kakor iz smrti.

Starka je hitela poklekat.

Šel je dalje.

Zakaj...? Ustavil se je pred karabinerjem.

Ne vem, se je vznemiril, jaz res nič ne vem.

Zakaj sem črn?

Bodite bel, mu je rekel študent — maoist.

Zakaj?

Črno na belem si, je reklo dekle.

Črno na belem, je ponovil in se ustavil. Črno na belem, črno na belem...

Greva, Edi. Pojdiva odtod!

Nisi mi povedala, zakaj sem črn, niste mi povedali. Zrl je na vse nas z velikim pogledom.

Povedali smo ti, kakor smo vedeli in znali povedati, a zdaj pojdiva.

Jezus je bil bel, je rekel z odsotnostjo telesa v glasu, kjer prebivamo in od koder pravzaprav smo.

Gesù ero negro, so spet rekli Italijani mrmraje.

AAaao! Spustil je dolg vzdih bolečine.

Pojdiva, je segel po moji roki. Čutim, čutim... Prebila sva krog in zginila v ulicah tržaškega Babilona.

Ti bi naju radi ubili, je rekel, pogledovaje nazaj.

Ne, sem rekla, ti ne.

To so belci iz Alabame, ti jih še ne poznaš. Čutil sem jih, da so.

To so Italijani, Edi. Mirni, dobri Italijani. Radi jejo in neradi umirajo. Veliko prejočejo, ko se jim bliža konec. Ti ne ubijajo črnih. Sami so črni.

Ne, ne, Barbara, ti jih ne poznaš. Pri nas takole zapro črnuha v svoj krog, kakor so bili maloprej naju, in ga počasi ubijajo.

O Alabama! Povsod si!

Vznemirjen si, Edi, nič drugega ni.

Zakaj niso pili na mojo srečo?

Ne vem.

Vidiš, tako se začne linč. Z molkom v belem gobcu.

Ne vem, kako.

Glej, hotel!

Greva gor?

Še enkrat dvojnega, Barbara, kaj? Saj piješ dvojnega, kaj? Z ledom, a?

In sladoled.

Yes, in sladoled, kavo, kaj?

Bife je bil skoroda prazen. Sedela sva in molčala. Pila in ogledovala drug drugega v svoji predstavi. Nežno me je ogledoval. Nežno se mi je bližal.

Potlej je bliskovito plačal in odšla sva v hotel. Tam so naju ogledovali, a so le dali ključ za sobo. Najbrž bi ga ne, če ne bi bilo v Edijevih očeh toliko sovraštva do belega.

Soba je bila prijetno hladna. Vlažna. Z oknom na notranje dvorišče, iz katerega je rasla vlažna senca ves božji dan.

Edi je pljunil tja dol. Pljunek je plaval dolge sekunde. In raztreščil se je kakor človek.

Zaprla sva okno. V sobo je dahnil polmrak. Edijeve oči so se svetile od strasti.

Woman! je zaklical. O, o . . .

Spustil se je na kolena: I have dreamed about you, po oceanih sem blodil in sanjal o tebi, kako bela me čakaš na rodni Itaki. Zdaj sva doma. Glej! Hočem, da si sramežljiva cipa. Nežna cipa. Ne cipa, ki so jo razvlekli spermi Kitajcev, Jugoslovanov in Švedov. Iluzijo hočem. Moja dežela me je vzgojila v človeka s sanjami v očeh in s pištolo v duhu. Nočem žensk, ki ne zbujaajo sanj. Bodi nežna!

Bom, Edi.

Sleci se, draga! Čakaj, draga! Ne sama. Jaz te bom. Kačo hočem olupiti sam.

Snel mi je čevlje, odpel krilo, ki je padlo k nogam, in mi zvlekel čez glavo majico.

Kaj je?

Gledal je moj spodnji del v črnih hlačkah, kjer je prosevala belina kože.

Pritisnil mi je obraz na trebuh in ga vdihaval, vdihaval divje ko božjastnež.

Čakaj tu, je šepnil.

Natočil je v umivalnik vode in ga odložil k mojim nogam.

Vstopi!

Voda je bila hladna.

Zajel jo je v prgišče in jo zanesel v mednožje mojega gnezdišča.

A?

Vzdrhtela sem od poliva.

What's this?

Hladno je.

A? Spet me je polil in me gledal s strastnimi ognji skozi pogled. Zobje so se mu po pasje bleščali. Jezik je bil satansko rdeč.

Daj! Rinil je pest v gnezdišče.

Odprla sem se mu.

Vzel je mehko gobo in mi začel izpirati vhod v mojo dušo. Nežno jo je izmival, zelo nežno. Človek bi najraje zaspal od tega izpiranja.

Zdrgnil me je z debelo frotirko in izpikal z mene mokroto. Odpel potem modrc in si ogledal prsi.

Dojila si že, je rekel.

Umrli mi je, sem povedala tiho.

Cipam ne umirajo, same jih ubijajo, je rekel.

Edi!

Lezi zdaj, lezi! mi je rekel. Zajel me je in odnesel na posteljo.

In čisto tiho bodi, otrok, mi je rekel. Kako to, da si cela, s prsmi si pa že dojila?

Začel se je slačiti.

Psss... Psss, je zasikal, ko sem mu hotela nekaj povedati.

Pred mano je nastajalo črno božanstvo moškega spola. Svetilo se je. V njem je bila neukrotljiva sila, ki se je zadrževala v rokah, ramah in nogah.

Njegov črni ud, resnica tega človeka, je silil navzgor kakor pendrek. Z eno besedo, bil je čudovit. Njegova glavica se je svetila kakor dojenčkov obrazek. Da: to je bil začetek tiste kače, ki nas je speljala stran od Boga.

Moč v njegovih mišicah je povzročila potres v Peruju. Moč v nogah: potres v Mehiki.

Prihajal je po mačje.

Draga! Sedel je k mojemu vznožju.

How sweet white you are! Videl sem sneg in led Grönlandije. Taka si: sneg si. Bleščiš. Jemlješ razsodnost. Postajam slep.

Mmmmm... Potopil se je z obrazom v moj trebuh. Drsel z vročimi usti in sekajočimi zobmi niže in niže. Razmaknil noge in se bližal gnezdju moje duše. Ujedel v sredino z velikimi ustnicami in potipal z jezikom.

O bog, o bog, sem rekla in začutila toploto kače, ki se je prebujala na soncu najinih teles.

Ma-má! je zaklical v vhod duše.

Lezla sem v njegovo žrelo, ki je bilo vroče in shrljivo hladno.

Ma-má!

I'm fram here, je rekel in se zagledal v dušo-žrelo. Od tu ven je vse. Ni lep ta cvet, ni. Spominja me na polipa z mehiških obal. Tudi on žveči zmeraj neke misli ali stvari.

O, o... Barbara! Jaz moram vate. Tja... Tja...

Šel je počasi, tako sem mu bila naročila, ker to niso italijanski udje. To so pendreki za črnce.

In zdaj?

Poženiva bicikl življenja! sem rekla.

Začela se je komedija in hkrati drama človeštva: fukanje.

Na konici valov njegovih oceanov sva rezala ta svet. Odgovarjala sem s silo plime in oseke v sebi in ga metala na obalo. On pa se me je držal. Me zadegal na ramena in me nesel v Alabamo. Vidiš, je rekel materi in sestri, to je morje mojega srca. To je tisto morje.

Odvrglo te bo, sin, mu je rekla mama.

Nikoli, mama! Na Forrestalu sem, ne veš tega? Žena pa je več ko naša železna ladja.

Plula sva po Atlantskem, Karibskem morju. Indijskem. Vožnja je bila strašna, nazadnje je le z zadnjo oseko nasedel in obsedel na obali puste zemlje.

Zakaj? Zakaj? je mislil z velikim pogledom. Nič več, da je črn, ampak bel in sam.

Bila sva daleč drug od drugega. Med naju se je sam od sebe začel napletati nesporazum med žensko in moškim. Sovraštvo samice do samca.

What are you looking ot? je vprašal. Bil je samo še cunja.

Gledam prihodnost, sem rekla.

In kakšna bo?

Živeli bomo, dokler ne bomo vsi tako pravični, kot je bil Jezus.

Ne!

Milijarde let nas bodo jedle. Smrt bo toliko časa naša resnica, dokler bo en sam lopov na planetu.

To vidiš? Res vidiš?

Vidim večno življenje.

Kje je?

Prihaja.

O, o...

Barbara! Ti si sveta žena, ti bi morala v Alabamo in jo odrešiti hudega. Alabama bo reševala samo sebe s sabo, Edi!

A?

Pokončana bo! Ta svet, Edi, bo pokončan do zadnjega. In ne prvokrat. Potem je vsega konec.

Motiš se. Sil, ki so v zemlji, ne bo uničil noben politični sistem. Sil, ki so v vodi, zraku, zemlji. Noben laser, noben atom. Čez pet milijard let bo živa celica spet začela obraščati obale.

Barbara, you are saint!

Cipa, sem, Edi. Plačaj in pojdi!

Pojdi v USA, Bosboro, in jih reši!

S čim?

S svojo pripovedjo.

Ne bodi smešen, črni deček, ne bodi smešen!

Hočeš biti državljanka najmočnejše dežele?

Nel

Barbara, jaz te bom nosil v svoji krvi do poslednjega diha. Alabama je lepa, pridi z mano.

Da naju linčajo.

Da, da naju linčajo.

V naslado bele impotence.

Da, v naslado bele impotence.

Nočem, Edi, dvigati belim ude.

O Barbara! O Barbara, jokaj bom na vseh oceanih!

Edi, plačaj!

Koliko?

Kolikor moreš.

Vstal je in izvlekel denarnico, usul name petsto dolarjev po petdeset, po dvajset...

A'Il! je rekel in se začel oblačiti.

Zbrala sem ta lepi in dragoceni denar v kupček in ga povezala z lasnim trakom.

Greva še na dvojnega, kaj? Na dvojnega z ledom, kaj?

Bila sva lahka. Izpraznjena ideologij in rasnih predsodkov. Razbila sva umetno težo tega neumnega človeštva. Aktivirala sva ta neumni eksces in ga uničila v seksu.

Tako lahka si videti, je rekel Edi.

In ti, ti šele...

Težko je toliko časa, razumeš.

Vse razumem, deček, saj odjemljem grehe sveta.

Res je, ti razumeš. In zato, o ironija, ti rečemo: cipa. Morali bi ti reči: škof, sekretar, gospod. Nekaj lepega. Ne pa cipa.

Odšla sva v noč, ki se je medtem storila po celem mestu. Naglo kakor otroci sva hodila. Srečna. Bogve, da res srečna.

Šla sva pit v to dolgo in toplo noč. In preden se je začelo svitati, me je Edi še nič kolikokrat podrl. Potem je odhajal pijan in lahak. Siv svit ga je izvabljal v dan, v gospodarja nad črnimi. Videla sem, kako se mu priklanja, dobrika, da mu izkazuje časti, belec-dan pa ga je zrl s svojega piedestala hladno in cinično.

O, o, o! To bo nekega dne plačala Alabama! sem rekla in odšla spred drage, daljne sestre Forrestal.

Jutro je dišalo po grenkem: smeteh in soli. Ceste so spale svoj sen. Svet je bil videti začaran od tega jutranjega miru. Reke avtomobilov so bile otrpnile. Z morja je pridišal kdaj pa kdaj jod.

Kam?

Noge so me nosile same. Nisem jih usmerjala ne sem, ne tja. Šla sem v neko smer. Morda v izgnanstvo. Morda prav tja, in z nagonom po bivanju. Tujine očistijo človeka. V tujinah se laže preneseš, če si nečist. Včasih. Treba pa je mnogo hoje; hoditi in hoditi, daleč, v puščavo.

Tja sem namenjena, da.

Šla sem k obali, kjer so plivkali valovi, krožili galebi, gladino morja pa prebadale ribe in ribice. Dan je bil že v svoji lastni svetlobi. Noč, tema, se je vlačila samo še po človeškem spominjanju.

Nič več se nisem vpraševala, kam.

Zašla sem v park. Med klopi in smeti. Z morja je odsevala jutranja zarja. Kičasta lepota. Kulisa za jutro.

To ni moje jutro.

Moje jutro: to je sivo, požgano, kamnito. Z redkimi brinji.

Buon mattino, signorina!

Čigav glas? Kdo?

V hipu sem bila ob svojo puščavo, kjer sem že začejala kopel telesa in zavesti. Začel se je spet sladki Trst, dišeč po delikatesah in kavi.

Kje je glas?

Glasu ni več, ni ga. Ni.

Buon mattino! Koraki.

Šele zdaj sem se spet precizno določila v kraju in zagledala moškega, ki je prihajal naproti s knjižico, smehljajem na ustnicah in trdim, koščenim ovratnikom.

Duhovnik! Kri se mi je upočasnila.

Buon mattino, sem mu odgovorila.

Lepo jutro, kaj.

Lepo? sem se skremžila. Ne vem. Ne bi rekla.

Perchè no? Zrl je izza ograde. Izza nevidnega stekla.

Nimam rada kičev. Videzov lepote. Lepota je ali je pa ni.

Je, gospodična, je, vse to je lepota, kar vidiva, čutiva, misliva; samo bolni postajamo in ne vidimo več in tudi slišimo ne.

Z dela, če smem vprašati? je pristopil.

Zagledala sem se vanj s pogledom, v katerem so bili vsi moji ostri nohti. Ta sladki »fris«.

Z dela, ja, sem rekla glasno.

Ste utrujeni, sestra, bi sedli? Šel je h klopi in sedel.

Potegnilo me je v njegovo bližino. Za nama so bili bori, pred nama morje.

Počijva se, ja. Tudi jaz sem utrujen. Vso noč sem molil.

Molil?

Vi ste ljubili in tudi jaz sem ljubil. Molil sem iz ljubezni do življenja.

Molitev, to ni ljubezen, gospod pater.

Kaj pa je, signorina?

Gledala sva se. V njegovem pogledu je rasla nevarnost za sobesednika: blaznost. Morda začetek ali že njen konec.

Kaj je to.

Morala sem paziti na ta razplet v očeh. Na blesk. Na njegova jezna usta.

Z molitvijo, sem rekla, ne ljubimo drugih, ampak sebe. Sebe, sebe, nikogar razen sebe.

Ja? Blesk je naraščal.

Molitev je v bistvu pesnjenje, sem rekla. Ponavljanje verzov. Pesnik ljubi sebe, ko verzificira, ne vas ali mene. Sovraži sebe, ne vas ali mene.

Motite se, gospodična.

Zakaj pa ne ljubiti dejavno, tako kot jaz, recimo.

Zato, ker je to greh, signorina. In za vas molim, ne zase.

Veste kaj... Vstala sem.

Signorina! Sedite, prosim, nesrečen človek sem. Škof me je odpustil. Odpustil vas je?

Ja.

Že vso noč sem na nogah. Begam. Lovim se med življenjem in smrtjo.

Zakaj vas je odpustil, moj brat?

Uprl sem se avtoriteti organizacije, ki postaja država, ne pa Jezusovo izročilo.

Sedla sem nazaj. Njegov blesk je postajal ogenj. In požigal, požigal.

Prav ste storili, sem rekla.

Sestra! Zakril je oči in zaječal.

Zdaj morate kaj storiti, sem rekla. Ne smete žebrati, z besedami ni nič, gospod pater.

Kaj ste rekli?

Storite kaj!

Da, storite! In vi, ki ste storili, kako vam je? Ali niste prej hodili v puščavo, je rekel ubito. Gledal sem vas, sestra, videl, kako ste potrebni tolažbe, človeka in njegove dobrote.

Zasmejala sem se.

Kaj?

Nobene človeške dobrote nisem iskala. Človeška dobrota je nekoliko bolj fina pretveza za zaslužnjevanje, dragi brat. Dobroto zmeraj izplačamo z nehvaležnostjo iz nejasnih motivov. Ki so, ki so... Ja, so uporništvo zoper dobrega človeka. Nisem iskala vas, da si bova na jasnem. Sem pa res hodila v puščavi, to priznam. Veste, kdo sem?

Vem.

No, kdo?

Ženska, ki je lahka.

Pater, to ne pove nič. Kdo sem? Natančneje! Moje pravo ime mi povejte!

V pristanišču vam pravijo: cipa.

To sem. In še nekaj sem. Dobro me pogledajte!

V njegovih očeh ni bilo več bleščanja.

Vem, vidim, je rekel tiho, prizanesljivo.

Rada bi slišala to, iz ust človeka moram slišati, potem bom sojena, kaznovana in se bom šla očistit.

Detomorilka ste, je rekel zmrazljivo.

Too, sem rekla odrešena in že začenjala pot očiščevanja.

Odpuščeno vam bo, sestra. Veliko ste ljubili. Če se med seboj ljubimo, je Bog v nas.

Nobena cerkev mi ne bo odpustila tega, ker mi ne more odpustiti. Ne more prevzeti nase zločina, in če ga, je to nemoralno, ker bom takoj storila drugega. Me razumete?

Odpuščeno vam bo!

Zdaj grem v puščavo, tja, kjer ni dobrih ljudi, tja moram.

Preveč ste ljubili, sestra!

Ampak to ni greh, brat. Vi ste to razglasili za greh iz razlogov trajnejšega vpliva na ljudstva. Kdor ima roko na mojih spolnih strasteh, me ima v dokončni lasti. Njegova sem živa in mrtva. Nočem biti takšna last.

Cerkev je Jezus, sestra.

Potem je Jezus sežgal Galileja.

Ne, sestra, ne, ne...

Jezus nima nič pri tem. Ali nas je naredil svobodne zato, da nas bo po stranskem tiru zaslužnjeval s svojimi častilci, ali smo dokončno svobodni?

Svobodni, seveda, dokončno svobodni... je hitel pater.

Potem mi dovolite, da sem cipa.

Prosim, prosim, signorina. Dvigal je svoje misli ko roke.

Sama se bom očistila v pesku puščave.

Da, boste se, morate se... Kaj, o, kaj bi rekel škof...?

Zakaj?

Če bi naju slišal, videl...

Zagotovo sva bližja Jezusu kot on s svojimi abstrakcijami o nebesih. Jezus je tudi za nas, ne le za škofa.

Je, seveda je.

Bojim se takih, kot ste vi, sem rekla.

Zakaj, sestra?

Vi imate resnico, resnica pa je obraz in pamet s plašnicami. Resnica je nevarna reč. To je pravzaprav strdek v telesu časa ali evolucije. Navadno zaradi teh strdkov zadene kap cele generacije. Resnice pravzaprav ni. In če bi bili zares moralni: ne bi je smelo biti.

A tako, tako... Poslušal me je in stal zunaj sebe.

Resnice so nevarne in zahrbtne morilke.

O moj Bog!

Ne vzdihujte, pater, naredite kaj!

Moral bom, vidim.

Pojdite delat na črpalko. Tam bo več Jezusa kot kjer koli.

Najbrž res, je rekel.

Adijo, brat.

O...

Grem, da ne zamudim. Puščava že odhaja, glejte.

Da, da... Vidim, morate...

Očistim se v pesku, potlej pa...

Oh...

Stopila sem nazaj v samoto in takoj začela kopel, ki je ne bo — vidim, čutim — nikoli konec.

DIREKTOR

Ljudska igra o slovenskih rečeh

Primož Kozak

Osebe:

PRIPOVEDOVALEC

LUDVIK RAZBORŠEK, direktor

MARIČKA RAZBORŠKOVA

TONE STRELE, logar

OBČINSKI TAJNIK

DELAVCI, SEKAČI, VAŠČANI

Dejanje se godi nekje v gozdnatem hribovju, v majhnem trgu, kjer je po vojni zrasel lesni kombinat s sodobno tovarno pohištva.